

МОТИВАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Автор розглядає феномен політичної активності студентської молоді. Представлені результати емпіричного дослідження щодо мотивів політичної участі студентів.

Постановка проблеми. Об'єктивним показником політичної активності людини є її участь у політичному житті суспільства. В сучасній науковій літературі не існує однозначного визначення поняття „політична участь”. Згідно з концепцією діяльнісної залученості до політики політична участь – це система методів і засобів, за допомогою яких суб'єкти політичних відносин впливають або намагаються впливати на політичну систему [2,3,5,6,7]. Відповідно до концепції психологічної залученості до політики політична участь – це відчуття включеності і причетності до процесів політичного життя [1,3,7].

В зв'язку з неоднозначністю трактування політичної участі по-різному визначаються і форми залученості до суспільно-політичних процесів. Головатий М.Ф. [2] виділяє наступні форми політичної участі: узгодження свого життя, діяльності з органами влади відповідно до основних конституційно-правових норм; участь у виборчих комісіях, референдумах, представницьких органах різних рівнів; участь у демонстраціях, мітингах, пікетуваннях, інших масових політичних акціях; участь у діяльності політичних партій, громадських об'єднань; безпосередня політична діяльність. Поширеним є поділ форм політичної участі на деструктивні форми (мітинги, страйки, акти громадської непокорності, голодування) і конструктивні форми (політичні партії, різноманітні політизовані групи, ініціативні, самодіяльні об'єднання, рухи) [5,7]. Формою політичної участі

вважають також виявлення інтересу до суспільно-політичного життя, який виражається в обговоренні політичних проблем у побуті, в читанні періодичних видань, в прослуховуванні радіо і телепередач політичного змісту [1,4].

Проте для аналізу політичної активності особистості недостатньо фіксувати тільки рівень її залученості до суспільно-політичного процесу. Відношення до політики проявляється в тому, яке значення мають для людини політично значущі дії, які вона здійснює. В свою чергу, значення таких дій розкривається в їх мотивації. Тому метою дослідження стало встановлення мотивації політично значущих дій.

Методика та організація дослідження. В дослідженні брало участь 48 студентів психолого-педагогічного і історичного факультетів ЧДПУ імені Т.Г.Шевченка (4 юнака і 44 дівчини). Середній вік учасників дослідження – 18,6 років. Об'єктом дослідження виступав феномен політичної участі, предметом – мотивація політичної участі. Дослідження проводилося анонімно. Рівень включення в різні форми політичної участі визначався за допомогою анкетування, мотивація політичної участі – за допомогою методики незавершених речень: досліджуваним пропонувалося пояснити можливі мотиви кожного з 26 вчинків відносно політики і політичного життя. Вчинки варіювалися від конструктивних („звернувся з ініціативою до місцевих органів влади”, „регулярно бере участь у голосуванні на політичних виборах”, „разом з однодумцями створив громадське об'єднання”) до деструктивних („вступив до нелегального політичного об'єднання”, „брав участь у зіткненнях з політичними опонентами і органами правопорядку”, „заявив про політичне голодування”); від зовнішньо простих і незначних („носить майки з політичними гаслами”, „щоденно дивиться або слухає політичні новини”, „на всі державні свята вивішує жовто-блакитний прапор”) до більш складних, пов'язаних з ціннісними орієнтаціями особистості („створив політичну партію”, „висунув свою кандидатуру в місцеві органи влади”, „організував збір підписів на підтримку кандидата”). Методика

незавершених речень була обрана тому, що вона дозволяє зібрати достовірніші, ніж звичайне опитування, дані про уявлення досліджуваного, а також знизити кількість соціально бажаних відповідей. Отримані відповіді узагальнювались, після чого відбиралися найчастіше згадувані мотиви.

Результати дослідження. Одержані результати були піддані математико-статистичній обробці, що дозволило виявити наступні тенденції:

1. Студентська молодь демонструє в цілому середній рівень включення в різні форми політичної участі. Так, 60% респондентів вказали, що часто і дуже часто обговорюють політичні проблеми у побуті (у сім'ї, колі друзів, знайомих); систематично читають періодичні видання політичного змісту 29% опитаних; прослуховують теле- і радіопрограми політичної тематики 56%. Частина студентської молоді бере активну участь у роботі політичних партій і громадських організацій: інколи співпрацюють з вказаними політичними об'єднаннями відповідно 21% і 19% респондентів, постійно співпрацюють – 8% і 13% опитаних. Брали участь у пікетуваннях, голодуваннях 25% респондентів, у законодавчо визначених формах політичного протесту (мітингах, демонстраціях, страйках) – 58% опитаних. Частина молодих людей (13%) вказала, що брала участь у стихійних виступах проти опозиційних сил. Найпопулярнішою формою політичної участі серед студентської молоді є участь у політичних виборах: 75% опитаних вказали на своє бажання активно використовувати своє виборче право і в майбутньому.

2. Аналіз і узагальнення відповідей, отриманих за допомогою методу незавершених речень, дозволив виділити 40 мотивів, які можуть спонукати людину до політичної участі. Отриманий перелік мотивів та їх психометрична обробка наведені в таблиці 1.

3. Дослідження мотивації політичної участі дозволило виявити, що найпоширенішими мотивами політичної участі є наступні:

– відстоювання своїх поглядів, переконань, втілення їх в життя (8,47% від загальної кількості названих мотивів) – включає не лише ідеологічні

переконання, але й намагання їх захищати і втілювати в реальність (типові відповіді: „відстоює свою думку”, „хоче втілити в життя ідею на благо населення”, „бажає якимось змінити структуру політики”);

– гроші, матеріальна винагорода (6,71%) – містить прагнення збагатитися, покращити матеріальне становище за рахунок політичної ситуації в країні.

Таблиця 1

Результати виявлення мотивації політичної участі

N	Мотив	%	N	Мотив	%
1.	Відстоювання своїх поглядів, переконань, втілення їх в життя	8,47	21.	Пошук допомоги, підтримки	1,51
2.	Гроші, матеріальна винагорода	6,71	22.	Професійний обов'язок	1,46
3.	Підтримка кандидата, політика, політичної партії	5,85	23.	Потреба у спілкуванні	1,36
4.	Патріотизм	5,44	24.	Ерудованість, високоосвіченість	1,26
5.	Захист своїх прав і прав інших людей	5,34	25.	Привертання до себе уваги	1,21
6.	Обмін політичною інформацією з іншими людьми	4,84	26.	Бажання влади	1,10
7.	Ідейні переконання	3,73	27.	Надання допомоги, підтримки	0,95
8.	Бажання бути в курсі політичних подій	3,17	28.	Громадянський обов'язок	0,90
9.	Задоволення власних потреб, інтересів, особиста вигода	3,02	29.	Розпач, намагання змінити політичну систему радикальними методами	0,85
10.	Цікаво	2,82	30.	Азарт, гострі відчуття	0,75
11.	Демонстративність, самоствердження	2,57	31.	Підкорення існуючій владі, намагання прислужитися їй	0,70
12.	Боротьба за справедливість	2,52	32.	Досягнення високого ідеалу, високої мети	0,65
13.	Незадоволення політичною системою, владою	2,47	33.	Фанатизм	0,60
14.	Інтерес до політики	2,47	34.	Потреба у взаємодії з іншими	0,50
15.	Активна життєва позиція	2,11	35.	Використання політичних знань в повсякденній діяльності	0,50
16.	Небайдужість до долі держави, народу, політичної ситуації	2,06	36.	Самореалізація, самовираження	0,50
17.	Надлишок вільного часу, особисті проблеми	1,81	37.	Агресивність	0,45
18.	Модно, бажання бути як усі	1,66	38.	Лідерські якості	0,30
19.	Кар'єра, кар'єрне зростання	1,61	39.	Хобі (захоплення)	0,20
20.	Бажання змінити існуючий у суспільстві порядок	1,56	40.	Націоналізм	0,15

– підтримка кандидата, політика, політичної партії (5,85%) – відображає потребу розділяти певну політичну ідеологію, втіленням якої є політик або політична партія, мати однодумців (приклади відповідей: „симпатія до

кандидата”, „ідейно підтримує кандидата”, „активно представляє кандидата (партію)”, „поділяє програму кандидата”);

– патріотизм (5,44%) – включає почуття гордості за Батьківщину, сприяння її політичному і економічному розвитку;

– захист своїх прав і прав інших людей (5,34%) – відображає активну спрямованість на дотримання законності в державі, готовність співпрацювати з органами державної влади, які забезпечують захист прав населення, а також розрахунок на власні сили, якщо порушені права не будуть відновлені відповідними інстанціями (типові відповіді: „відстояти власні права і права народу”, „бажання впевнитися, що все на виборах пройшло правильно”, „перевірка легітимності виборів”, „більше звернутися нікуди (скарга до Комітету по правам людини при Верховній Раді України)”).

4. Малопоширеними мотивами політичної участі є наступні:

– націоналізм, під яким розуміється надмірна відданість національній ідеї, „схибленість” на політиці (0,15%);

– хобі, тобто участь в політичному житті на рівні захоплення, улюбленого заняття на дозвіллі, яке приносить задоволення саме по собі (0,20%);

– лідерські якості – відображає прагнення займатися політикою, яке обумовлюється певним складом особистості або бажанням бути лідером („яскраво виражена особистість лідера”, „лідер за покликанням”, „майбутній вождь”, „хоче бути лідером в політиці”) (0,30%);

– агресивність – вказує на нездатність вирішувати політичні проблеми цивілізованими методами, підкреслює, що політична участь може бути лише засобом для розрядки агресивних імпульсів („агресивний від природи”, „розуміє, що одними словами мало що вдієш, а слова найчастіше слухають тоді, коли вони підкріплені доводами кулака”) (0,45%);

– самореалізація, самовираження – політика розглядається як спроба проявити себе, свої здібності, розкрити своє „Я”, свої можливості (0,50%).

Висновки. Отримані результати дозволяють стверджувати, що студентська молодь має досвід участі в суспільно-політичних процесах. Тому

виявлені за допомогою проективної методики мотиви політичної участі можна вважати як такі, що дійсно властиві молодим людям і які, в певній мірі, визначають її залученість до суспільно-політичного процесу. Проте проблема дослідження мотиваційної складової політичної активності не є остаточно вирішеною і потребує подальшої розробки.

Література:

1. Вятр Е. Социология политических отношений. – М.: Издательство «Прогресс», 1979.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія. – К.: МАУП, 2001.
3. Гончаров Д.В., Гоптарева И.Б. Введение в политическую науку. – М.: Юристъ, 1996.
4. Грабовська С.Л. Психологічні чинники політичної активності молоді // Наукові студії з політичної психології, вип.2. : Матеріали звітн. наук. сесії наук. практ. центру політ. психології АПН України, 28-29 лютого 1996р. / Редкол.М.И.Слюсаревський (головн. ред.) та ін. – К.: „ДОК-К”, 1996. – 185с. – С.20-29.
5. Козак В. Форми політичної участі громадян у державотворчих процесах// Розбудова держави. – 1998. - №1-2. – С.62-70.
6. Ольшанский Д.В. Основы политической психологии. – Екатеринбург: Деловая книга, 2001.
7. Холмская Р.М. Политическое участие как объект исследования. Обзор отечественной литературы// ПОЛИС. – 1999. - №5. – С.170-176.